

MAAPROFIILI UKRAINA

Euroopan unioni syntyi sodan jälkeisestä tarpeesta varmistaa, etteivät eurooppalaiset maat enää kävisi sotia keskenään. Nykyistä laajenemisen aaltoa ajaa myös sodan kokemus.

Venäjän ja EU:n välisistä maista Ukraina on ylivoimaisesti suurin ja väkimmäinen. Jo parinkymmenen vuoden ajan on Ukrainan integroituminen EU:hun ollut jotenkin esillä. EU:n suurimman laajenemisaallon, vuoden 2004 itälaajenemisen, toimeenpanija Romano Prodi oli ehdottanut Ukrainan integroimista EU:hun jo vuonna 2003. Ajatus jäi pitkään tustalle, kun eurokriisin käynnistyttyä blokki keskittyi lähinnä sisäisten haasteidensa ja ristiriitojensa ratkaisemiseen, ja jätti seuraavat laajentumissuunnitelmat hamaan tulevaisuuteen.

Sisäinen väittely tulevaisuudesta ja EU-suuntautumisesta ovat myös muovanneet Ukrainan sisäpolitiikkaa. Ukraina laati vuonna 2012 EU:n kanssa niin sanotun assosiaatiosopimuksen, jonka tarkoitus oli sopeuttaa maata EU-jäsenyyden vaatimiin teknisiin ja kaupallisiin standardeihin – tarjoten samalla etusijan pääsyä EU-alueen markkinoihin, tutkimukseen ja taloudelliseen tukeen. Kun sopimus jäätty ratifikaatiovaiheeseen venäjämielisen presidentti Viktor Janukovyšin kaudella, siitä alkanut tapahtumaketju johti vuoden 2014 keväällä Euromaidaniksi kutsuttuun vallankumoukseen, Krimin miehitykseen ja Itä-Ukrainan sodan alkun.

Pitkään Euromaidanin jälkeen katsottiin, että ehdokasmaankin status jäisi Ukrainalle kaukaiseksi haaveeksi, sillä maassa oli alkanut pitkittynyt konflikti ja maan hallinnolliset instituutiot olivat edelleen kaukana EU-jäseneltä vaaditusta minimitasosta, mistä esimerkkinä oli korruption laajuus.¹ Kun Ukrainalle myönnettiin kesällä 2022 EU-ehdokasmaan status, kyseessä oli poikkeuksellinen solidaarisuuden osoitus maalle, joka oli joutunut bruttaalin hyökkäyksen kohteeksi.

Ehdokasstatuksen saaminen ei kuitenkaan ole ratkaissut käytännön haasteita jäsenyyden polulla. Voitto Venäjistä ja territoriaalisen yhtenäisyyden palauttaminen avasi Ukrainalle tasaisemman tien kohti EU-jäsenyyttä. Mikäli EU-jäsenyydelle keskustelut etenevät Ukrainan sodan pitkittyessä muuttaisi prosessi taas EU:n luonnetta perustavanlaatuisesti – tehden unionista liittouman, jonka rajalla käytäisi ensi kertaa avointa suurvaltatasot.

EU-jäsenyyden ehdollisuus on ollut ikkuna edistää oikeusval-

1 André Sapir. 2022. "Ukraine and the EU: Enlargement at a New Crossroads." *Intereconomics: Review of European Economic Policy*. 57(4): 213-217.

tion kehitystä ja korruption torjuntaa, jotka olivat myös presidentti Zelenskyin keskeisimpiä poliittisia tavoitteita ennen tämän nousua vastarinnan ja Ukrainan selviytymistaistelun symboliksi.² Nämä prosessit ovat jatkuneet myös sodan aikana, sillä Ukrainalle ja ukrainalaisille on entistä tärkeämpää identifioitua eurooppalaisiksi. Tammikuussa 73 % ukrainalaisista asettui puolustamaan poliittisia uudistuksia, joita EU-jäsenyys vaatii. Merkittävää on, että Ukrainaa kauan määrittänyt poliittinen jakolinja Itä-Ukrainassa menestyneiden venäjämönteisten ja Länsi-Ukrainaan painottuneiden eurooppasuuntautuneiden puolueiden välillä samoin kuin kielikysymys on käytännössä kadonnut.

Ukrainan jäsenyyshakemus on konkreettinen esimerkki uudesta vaiheesta, jossa EU:n laajenemista pohditaan turvallisuuspolitiikka edellä. Laajentumisen merkitys on ensisijaisesti sotilaallinen ja sillä on geopoliittista symboliarvoa. Näin vaikka Ukrainan taloudellista lähentymistä Eurooppaan voidaan pitää yhtenä Ukrainan kriisin juurisyistä.³

Ukrainan jäsenyyden mahdollisia vaikutuksia EU:n sisämarkkinaan ei silti pidä unohtaa. Ukrainan – maailman kolmanneksi suurimman viljanviejän – maataloustuotteet ja sen maatalousjätit keräisivät nykyisellään poikkeukselliset hyödyt unionin maataloustukipolitiikasta ja täyttäisivät helposti EU:n markkinan.⁴ Maataloustuotteiden vienti ja tuonti on nykyiselläänkin jo herättänyt kitkaa Puolan kanssa, ja EU:n vaikutusvaltaisen maataloussektorin reaktio muutokseen voisi olla raju.

Arvioiden mukaan jo ensimmäisen sotavuoden jälleenrakennuksen kustannukset tulevat olemaan lähes 400 miljardia euroa, ja EU on jo lupautunut kustantamaan ja lainoittamaan siitä merkittävän osan.⁵ Ukrainasta on tullut taloudellisesti riippuvainen sen tukijamaista, ja köyhän valtion markkinoiden avaaminen EU:n kauppamahtien suuntaan voi jälleenrakennuksen aikana johtaa nopeaan talouksien integraatioon, jota ei kuitenkaan käytäisi Ukrainan ehdoilla. Samalla liittyminen EU:hun tekisi monesta nykyisestä nettosaajasta nettomaksajan.⁶

Väkirikasta Ukrainasta tulisi myös EU:n viidenneksi suurin jäsenmaa n. 42 miljoonalla kansalaisellaan Saksan, Ranskan, Italian ja Espanjan jälkeen. EU:n jäsenenä, Ukrainasta tulisi suoraan myös EU:n yksi suurimpia vaikuttajia, jolle lohkaistaisiin merkittävä poliittinen vaikutusvalta EU:ssa. ▶

2 Irakli Ventura ja Sirbiladze Elena. 2023. "The EU's Eastern Enlargement and Differentiated Democracy Support." *Carnegie Europe*. 11.9.2023.

3 Stefan Lehne. 2023. "A Reluctant Magnet: Navigating the EU's Absorption Capacity." *Carnegie Europe*. 21.9.2023.

4 Hannes Lorenzen ja Hans Wetzels. 2023. "Ukraine Joining the EU - An Elephant in the Room." *Agricultural and Rural Convention*. 19.6.2023.

5 Maailmanpankkiryhmä. 2023. "Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment." 2023/ECA/82. Maailmanpankki, 23.3.2023.

6 Carlo Bastasin. 2023. "Want Ukraine in the EU? You'll Have to Reform the EU, Too." *Brookings*. Heinäkuu 2023.

EU-JÄSENYYS: PIDÄKKEET JA LUPAUKSET

► Jäsenyydestä käydään jatkuvaa keskustelua vaikka ratkaistavana on rintamasota, joka uhkaa jäädä mantereen uusimmaksi pitkittyneeksi konfliktiksi. Rauhan solmimisen jälkeenkin Ukrainalla ja EU:lla olisi vielä pitkä ja haastava tie kuljettavanaan. Silloin mitataan solidaarisuuden lisäksi EU-maiden todelliset halut ja kyvyt integroida uusia maita osaksi yhteisöään – ja pitää sodan aikana tehdyt lupaukset käytännössä, samoin kuin Ukrainan kyky ottaa EU:n jäsenyyteen tarvittavat kehitysaskeleet.

TALOUELLISET KUSTANNUKSET

Ukraina on Euroopan köyhin valtio. Nykyisillä säännöillä se olisi EU-jäsenenä oikeutettu tulonsiirtoihin, jotka voisivat kattaa jopa 40 % EU:n nykyisestä budjetista. Toisaalta EU-maat ovat jo nyt lupautuneet mittavaan jälleenrakennustukeen.

AKTIIVINEN RINTAMASOTA

Venäjän hyökkäyksen torjuminen on Ukrainan ensimmäinen prioriteetti, joka asettuu kaiken muun edelle. Sodan kestolla ja lopputuloksella on poikkeuksellisen ratkaiseva vaikutus Ukrainan, Venäjän ja EU:n välisten suhteiden tulevaisuuteen.

TURVALLISUUS

Ukrainan liittyminen EU:hun voisi vahvistaa unionin asemaa geopolittisena liittoumana ja Venäjän vastavoimana. EU-jäsenyys olisi looginen lopputulos Ukrainan pitkälle ja vaikealle tielle irti Venäjän valtaapiiristä.

TALOUSKEHITYS

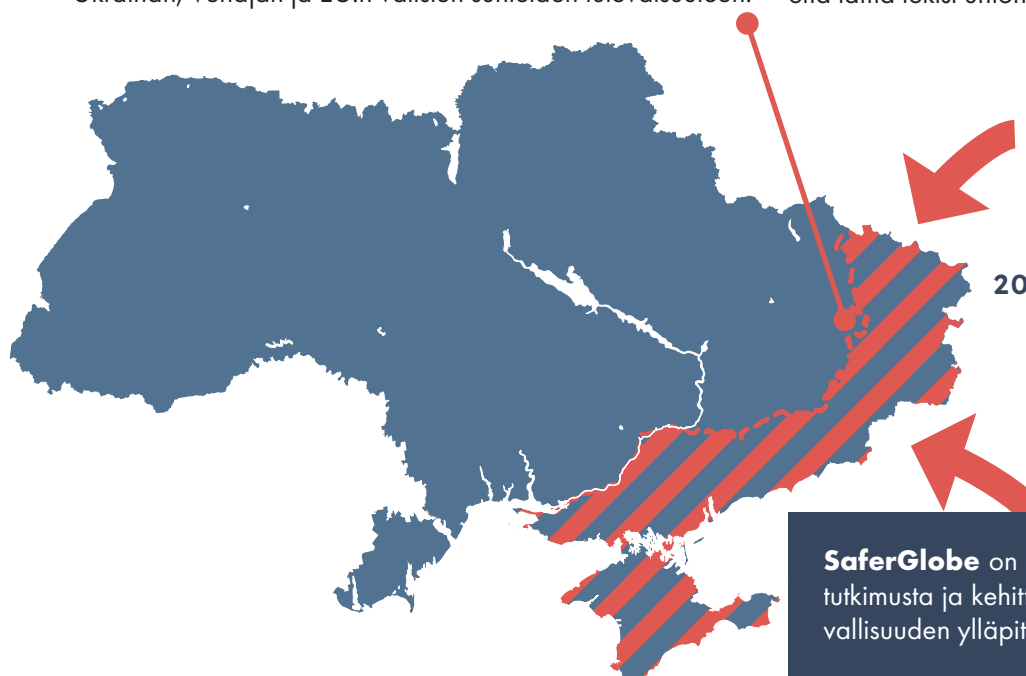
EU:n ja Ukrainan assosiaatiosopimus on jo tuonut merkittäviä taloudellisia hyötyjä Ukrainalle, ja täysi jäsenyys avaisi maalle pääsyn EU:n sisämarkkinoille, mikä olisi monella tavalla mullistus Ukrainan taloudelle.

OIKEUSVALTIOKEHITYS

Ukrainassa on vahva tuki EU-jäsenyydelle, ja EU:n tuki ja vaatimukset demokraattisista uudistuksista auttaisivat Ukrainaa sitoutumaan oikeusvaltiokehityksen tielle ja vahvistamaan maan kansalaisyhteiskuntaa.

INSTITUUTIT

Vaikka Ukraina on tehnyt merkittäviä uudistuksia korruption torjumiseksi, se on edelleen merkittävä ongelma maan politiikassa ja taloudessa. Jotkin jäsenmaat ovat huolissaan siitä, että tämä tekisi unionin hallinnoinnista entistä vaikeampaa.

1991 ITSENÄISYYS

2022 EU-JÄSENHAKEMUS
2022 EHDOKASMAAKSI

2023 KOMISSION
SUOSITUS JÄSENYYS-
NEUVOTTELUISTA

Tuettu
Eurooppa-tiedottamisen
valtionavuiista

SaferGlobe on riippumaton ajatushautomo, joka tekee tutkimusta ja kehittää työvälineitä kestävän rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Lue lisää: www.saferglobe.fi

Infopaperi on osa SaferGloben hanketta Ulkoisesta sisäiseksi: "EU:n laajeneminen konfliktien keskellä". Ulkomministeriön Eurooppatiedotus on myöntänyt hankkeelle valtionavustusta kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedottamiseen vuodelle 2023

Infopaperin koontanut: Samuel Tammekann
Painettu 11/2023